

NIEUWSBRIEF DE GEELDERS

Om het Natuurnetwerk Brabant te realiseren, verwerft ARK gronden in Het Groene Woud. Dat doen we in het kader van het project Brabants Goud in Het Groene Woud. Begin juli 2021 beschikten we over ruim 279 hectare grond, waarvan een derde in en om De Geelders ligt. Onze methode: we verwerven, zorgen voor de inrichting en het tijdelijk beheer. Na enkele jaren dragen we de gronden over aan andere beheerders. Onze meest recente Brabants Goud-actie: een perceel aan de Beeksche Waterloop in Gemonde.

ZE ZIJN ER NOG: EEKHOORNS

Vroeger zag je ze vaker dan nu in De Geelders: de eekhoorn. Toch zijn ze er nog, weet Hermine van der Horst. Zij liet ons weten dat ze op 2 juli 2021 in haar tuin aan de Geelderseweg een prachtexemplaar wist te filmen. Tuinen bieden vaker de kans om een eekhoorn te spotten, net zoals parken. Verder leven deze knaagdieren vooral in gemengde bossen en naaldbossen. Ze bouwen verschillende nesten waarvan er eentje dienst doet als 'hoofdwoning'. De rest is om naartoe te vluchten of te slapen. Je ziet de nesten vaak dicht tegen de boomstam aan of op een dikkere tak.

Niet het filmpje, wel een foto van een eekhoorn zoals Hermine er eentje zag in haar tuin - SAXIFRAGA/ARIE DE KNIJFF

Oud dal van de Beeksche Waterloop • ARNO BRAAM

LEEMBOSSENWEDSTRIJD LEIDT TOT 'WATERWOUD' IN BRABANT

De bosontwerpwedstrijd die ARK uitschreef voor het landbouwperceel Hooge Beek (bijna twaalf hectare) is eind juni gewonnen door ingenieursbureau Van Nierop uit Riethoven. In het ontwerp transformeert de landbouwgrond in een ecologische waardevol 'Waterwoud'. Een uniek en nieuw, nat en soortenrijk bos waar de natuur vrij spel krijgt.

BEEKSCHE WATERLOOP

De ontwerpwedstrijd bracht acht multidisciplinaire teams van landschapontwerpers, ecologen en hydrologen uit heel Nederland op de been. Het niveau van alle inzendingen was hoog, maar het ontwerp 'Waterwoud' benut de potentie van Hooge Beek het meest, vond de vakjury. Juryvoorzitter en ARK-directeur Jos Rademakers: "Dit ontwerp van Jac Hendriks, Guido Posthuma, Eric Schippers en Koen van

Tongeren gaat uit van 'de natuur haar gang laten gaan' met interessante voorstellen om die natuurlijke processen sneller op gang te brengen." Een echt pluspunt was volgens de jury de visie op de Beeksche Waterloop: die maakt in het ontwerp integraal onderdeel uit van het bos om het waterecosysteem in stand te houden. Dit alles leidt ertoe dat het 'Waterwoud' een veelbelovende aanzet geeft voor een nieuw, nat bos waar het ook goed toeven is voor (zeldzame) dieren en planten.

INSPIRATIE VOOR ANDERE GEBIEDEN

Hooge Beek is een perceel dat ARK in 2020 aankocht vanwege de zeer grote ecologische potentie. "Met deze wedstrijd wilden we extra expertise, nieuwe ideeën en verrassende invalshoeken ophalen voor het ontwerpen van een leembos op deze locatie", aldus ARK-projectleider Ger van den Oetelaar. "We hopen dat de ideeën ook inspiratie bieden voor uitbreiding van leembossen op andere plaatsen in De Geelders en de rest van Nederland." Het winnende ontwerp wordt de komende tijd omgezet in een inrichtingsplan.

Hazelworm in de Geelders · BERT VERVOORT

SOORT IN BEELD

HAZELWORM, DE 'SLANG' VAN DE GEELDERS

De hazelworm is een bijzondere en zeldzame soort hagedis die in Noord-Brabant op slechts enkele plekken te vinden is. De leembossen van Het Groene Woud zijn er één van, met het zwaartepunt in De Geelders.

VERSCHILLEN

De hazelworm wordt vaak aangezien voor een slang. Dat heeft alles te maken met zijn uiterlijk: pootloos, tot veertig centimeter lang en een kop, romp en staart die in elkaar overvloeien. De kleur varieert van lichtbruin, goudkleurig tot grijsblauw. Mannetjes hebben weinig variatie in kleur, vrouwelijke hazelwormen hebben vaak donkere flanken en een smalle rugstreep. De buik is grijszwart. Het verschil met slangen is dat de hazelworm zeer kleine, gladde schubben heeft, beweegbare oogleden en meerdere rijen buikschubben. Verder gaat de manier van bewegen minder soepel dan die van een slang.

BIJZONDERE VOORTPLANTING

De winterslaap van deze schubreptielen begint in oktober. Mannetjes komen meestal in maart weer uit hun winterverblijf, vrouwtjes gewoonlijk in april. Daarna is het zonnen geblazen. Dat gebeurt vaak onder een stuk hout of

steen, of met het lichaam deels verborgen in de vegetatie. Bijzonder: de hazelworm is 'ovovivipaar'. Dat betekent dat deze dieren zich voortplanten via eieren die in het lichaam van de moeder worden bevrucht én uitgebroed. De jongen worden in augustus of september geboren. In Nederland krijgt een vrouwtje maar om de twee jaar jongen. Anders dan de overige hagedissen eten hazelwormen vooral regenwormen, naaktslakken en andere zachte prooien zoals spinnen.

De kleur van hazelwormen varieert van lichtbruin, goudkleurig tot grijsblauw
 BERT VERVOORT

AANPLANT VAN NIEUWE BOMEN EN STRUIKEN IN 2020/2021

Versterking van de leembossen in De Geelders gaat gepaard met de aanplant van nieuwe bomen en struiken. In Savendonk, rond de Savendonksestraat, gebeurt dat sinds 2020 in samenwerking met Trees for All. “We planten met name soorten die in de bossen zeldzaam zijn”, vertelt Nico de Koning van ARK. “Daarnaast vinden we het belangrijk dat de gevallen bladeren van de nieuwe aanplant goed verteerbaar zijn voor regenwormen, andere kleine dieren en schimmels. Daarmee wordt de bodem op een natuurlijke manier verrijkt met allerlei mineralen en andere voedingsstoffen.”

GEBIEDSEIGEN BEPLANTING

De soorten die sinds 2020 in De Geelders worden geplant, zijn inheems en autochtoon. “Dat betekent dat het planten en bomen zijn die van nature hier thuis horen en uit de omgeving komen”, aldus Nico. “Je moet dan denken aan de Spaanse aak, de hazelaar, de haagbeuk, de mispel en de zwarte populier. Maar bijvoorbeeld ook aan de zoete kers, gewone vogelkers, zomerlinde, winterlinde, fladderiep en Gelderse roos.”

In de Wageningse Bovenpolder (Naturazoo-gebied) is duidelijk te zien hoe natuurlijke verjonging zorgt voor structuur en variatie • NICO DE KONING

NATUURLIJKE VERJONGING

De nieuwe aanplant zal leiden tot natuurlijke verjonging van het bos en dat is belangrijk voor de soortenrijkdom in het gebied. “Bij dat verjongingsproces verspreidt de nieuwe aanplant zaden die zullen gaan ontkiemen, net zoals de al aanwezige bomen en planten doen”, legt Nico uit. “Dat proces herhaalt zich jaar na jaar en dat leidt op termijn tot een mozaïek van gesloten bos, struwelen en open stukken. En daardoor tot veel meer structuur en variatie. Dit mozaïek herbergt ontzettend veel planten, dieren, schimmels en bacteriën, zowel boven als onder de grond. Daarmee leidt natuurlijke verjonging vaak tot een hogere biodiversiteit dan het aanplanten van bomen en struiken alleen.”

Er is nog een voordeel. “Als bomen en struiken uit zichzelf verjongen, leidt dat tot planten en bomen die echt ‘van’ deze locatie zijn. Die hier vanaf het kiemstadium opgroeien. Daardoor zijn ze vaak sterker en kunnen ze beter tegen een stootje dan opgekweekte planten en bomen.” Nico benadrukt dat natuurlijke verjonging wel een kwestie van geduld is. “Op dit moment zitten we pas in het eerste seizoen dat die verjonging kan gaan opkomen.”

PERSOONLIJK

MAAK KENNIS MET...

JOS RADEMAKERS
(DIRECTEUR ARK NATUURONTWIKKELING)

“De Geelders is voor ons een bijzonder project”, vertelt Jos Rademakers, ecooloog en directeur van ARK Natuurontwikkeling. Zelf ontdekte hij De Geelders zo’n twaalf jaar geleden, toen hij in Brabant kwam wonen. Hij had destijds al van alles gelezen en gehoord over het gebied, maar toen hij er zelf voor de eerste keer doorheen wandelde, werd hij blij verrast. “Brabant kent veel schrale gronden. Hier groeide echter een compleet bos op leemgrond, inclusief bloemen, kevertjes en andere organismen.”

De plek waar hij dit eerder zag, is Zuid-Limburg waar hij opgroeide. Daar bestaan grote delen van de bodem uit löss, een fijne en zeer vruchtbare leemlaag. “Als kind vond ik de voorjaarsbloemen op de hellingen van het Limburgse heuvellandschap echt prachtig”, vertelt hij. “Lang dacht ik dat je voor zulke natuur alleen naar het uiterste zuiden van het land moest reizen. Ik raakte dan ook dolenthousiast over De Geelders: ook hier trof ik prachtige natuur aan, óp leemgrond. Je ziet hier aan de struiklagen, de complexe bovenlagen, het bodemleven en de zeldzame soorten hoe waardevol een rijke, vochtige bodem is. Daar word ik als ecooloog heel gelukkig van.”

Poort Marggraff-De Geelders
JOS VAN OOIJEN

Jos Rademakers • BERT BEELEN

NATUUR BLIJFT KWETSBAAR

“De Geelders heeft alles in zich om successen te boeken bij natuurontwikkeling. Bomen, planten, dieren, schimmels... Er heerst een enorme dynamiek en alles is aanwezig om de kringloop te sluiten. Tegelijkertijd is De Geelders niet een heel groot gebied. En dat maakt het bos kwetsbaar. Bij droogte kan bijvoorbeeld meteen een fiks deel beschadigen. Alle reden dus om de natuur te beschermen en te versterken. Dat doen we bij ARK sinds 2019 op eigen initiatief en risico. Dat is best bijzonder voor een stichting zoals de onze, want feitelijk werken we zonder opdrachtgever. De potentie van De Geelders is echter zo groot dat we die stap wel durfden te wagen.”

BETEKENIS GEVEN

“Natuurontwikkeling draait overigens niet puur om ‘natuur’. Het gaat ook om het ontwikkelen van ‘betekenis’. Wat betekent dit bos nu voor mensen die er wonen of ondernemen? En hoe zien zij het gebied over veertig jaar? De natuur kan nog zo prachtig zijn, pas als mensen daar ook betekenis aan geven, heeft natuurontwikkeling echt toekomstwaarde.”

De zeer zeldzame Stictoleptura scutellata, gezien in juni 2021 • MARGREET VAN RUREMONDE

BIJZONDERE SOORTEN IN DE GEELDERS

Wat de Stictoleptura scutellata en de Pseudopanthera macularia met elkaar gemeen hebben? Ze zijn beide zeldzaam... en ze komen beide voor in De Geelders.

ZELDZAME BOKTOR

De zeer zeldzame keversoort Stictoleptura scutellata (familie van de boktorren) blijkt zich nog altijd in De Geelders op te houden. Een jaar geleden al troffen Jeanne Soetens en Bert Vervoort de soort aan en onlangs gebeurde dat opnieuw. Nu door Margreet van Ruremonde en Bernadette Roestenburg die de kever op 27 juni 2021 spotten nabij het Duits Lijntje. Ze maakten prachtig foto's van twee parende exemplaren.

NACHTVLINDER 'BOTERBLOEMPJE'

De Geelders is ook het leefgebied van het boterbloempje (Pseudopanthera macularia). Dat blijkt uit een waarneming van Joep Steur. Bijzonder, want deze nachtvlinder (of spanner) is eveneens zeldzaam, al weten we dat ze op drie locaties in De Geelders te vinden is: 't Speet, Hooge Beek en 't Hoefje. Ook verderop in Het Groene Woud, in de Mortelen, vliegt deze soort rond. De populaties zijn in beide natuurgebieden echter van zeer bescheiden omvang.

Ook in enkele delen van Limburg, Gelderland en andere delen van Noord-Brabant komt de soort hier en daar nog voor. Het boterbloempje is een nachtvlinder die overdag actief is. De rups leeft voornamelijk van valse salie. De naam boterbloempje is verrassend. Gezien het vlekkenpatroon op de voorvleugels zou 'panterspanner' of 'luipaardspanner' misschien wel toepasselijker zijn geweest.

Boterbloempje • JOEP STEUR

Ontmanteling van De Keet in De Geelders, ca. 1980 • FOTOCOLLECTIE AD VAN AARLE

GEZOCHT: FOTO'S VAN DE KEET

Middenin De Geelders stonden ruim vijftig jaar geleden twee gebouwtjes: 'De Keet' en 'De Kleine Keet'. Staatsbosbeheer plaatste ze rond 1968 aan het eind van de Lange Dreef, als uitvalsbasis voor boswachter Ad van Aarle. Hij maakte ook in zijn vrije tijd gebruik van de gebouwtjes: als actief lid van Roofvogelwerkgroep Meijerij hield hij hier vergaderingen met andere leden van de werkgroep. Rond 1980 zijn de gebouwtjes weggehaald. Helaas zijn er geen goede foto's van De Keet en De Kleine Keet. Daarom een oproep: heeft u nog foto's van deze gebouwtjes in De Geelders? Dan is ARK daarin zeer geïnteresseerd. Als u ze met ons wilt delen, kunt u ze per e-mail versturen naar Ger van den Oetelaar: ger.vandenoetelaar@ark.eu.

SPPiLL-VRIJWILLIGERS PLAATSEN TREES FOR ALL-TAFEL OP SAVENDONK

Eén van de donateurs van de stichting [Trees for All](#), PC Uitvaart, heeft een bankje-met-tafel geschonken aan het Geelders-project van ARK in Savendonk. Daar plant Trees for All, met dank aan PC Uitvaart en vele andere donateurs, sinds 2020 ongeveer 25.000 nieuwe bomen. Deze zijn

bedoeld om ze te laten uitgroeien tot een prachtig leembos. Het bankje-met-tafel is onder meer voorzien van de inscriptie 'Hier heeft u de ruimte om stil te staan bij een dierbare die niet meer onder ons is'. De vrijwilligers van SPpiLL uit Liempde hebben het buitenmeubel op 6 juli 2021 aan de Savendonksestraat geplaatst, schuin tegenover het zandpad 't Coot (die toegang biedt tot De Geelders).

SPpiLL-vrijwilligers plaatsen de bank-met-tafel op Savendonk

De Schutstraat nu • BERT VERVOORT

HISTORIE

DWARS DOOR DE GEELDERS: DE SCHUTSTRAAT

De Schutstraat in De Geelders is nu eigendom van ARK. De straat loopt dwars door De Geelders en behoort tot één van de laatste overgebleven deelgemeijnten van de Bodem van Elde. Dit gebied bestond acht eeuwen geleden uit gronden voor gemeenschappelijk gebruik. De Hertog van Brabant verdeelde de Bodem van Elde in vier rechtsgebieden; de Schutstraat werd eigendom van Boxtel en Liempde. De boeren uit het Liempdse buurtschap Kasteren gebruikten de Schutstraat tot begin 19e eeuw om hun vee richting Hooge Beek te leiden waar grote gedeelten nog lang een gemeijnt bleven – en dus in gemeenschappelijk gebruik waren.

SCHUTSKOOI

De Schutstraat dankt zijn naam aan de schutskooi die hier in vroeger tijden stond. Schutskooien werden gebruikt om vee van niet-rechthebbenden te vangen en vast te houden. De eigenaar van het vee kon dan tegen betaling van een boete zijn vee ophalen. In het najaar van 2015 is aan de zuidrand van de Schutstraat, op de overgang tussen het

bosgebied en het grasland, een replica van een schutskooi geplaatst. Deze doet nu – mét informatiebord – dienst als toeristisch informatiepunt. Wandelaars kunnen er informatie vinden over routes, de geschiedenis van De Geelders en de historische opbouw van het landschap. De plaatsing van de schutskooi is een initiatief van Stichting promotie Projecten Leefbaar Liempde (SPPiLL), waarbij met name Natuurwerkgroep Liempde en heemkundestichting Kèk Liemt de kartrekkers van de plaatsing waren.

*De replica van de schutskooi in De Geelders
RUUD VAN NOOIJEN*

Kleine ijsvogelvlinder • BERT VERVOORT

GEDICHT

EEN JAAR IN DE GEELDERS

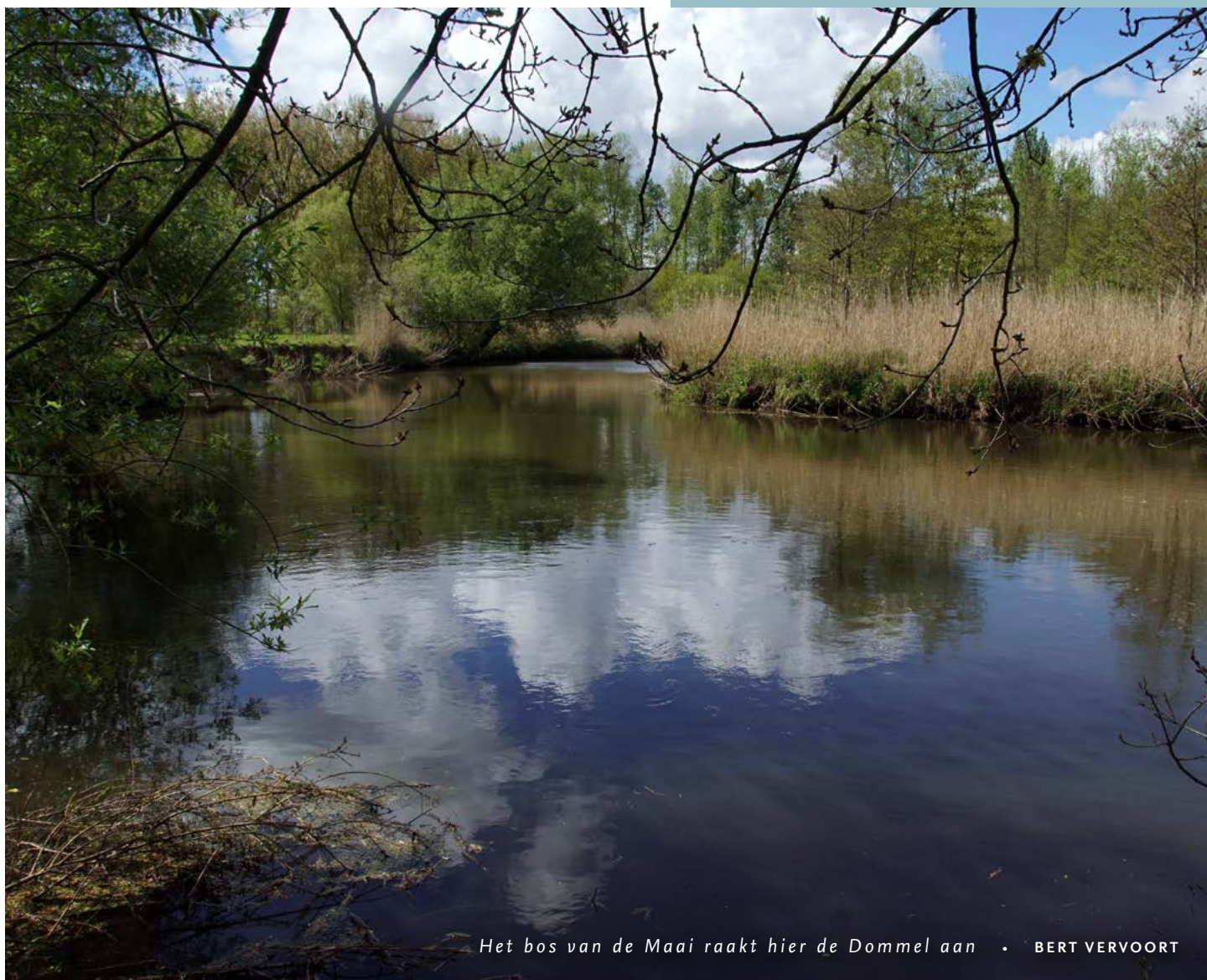
*Rabatten lijsten de bossen in, een gevallen boom probeert zich op te richten
Het slachtoffer van de winterstorm heeft voor geweld moeten zwichten
Slootjes worden met water gevuld, een wolkje zuurstof grijpt zijn kans
Blaast blauwgroen gekleurde geraamtes nieuw leven in, vraagt ze ten dans*

*Een verdronken woelmuis zwijgt voorgoed, de lente neemt resoluut de leiding
Haviken kijken hun oude nesten na, wespendienven raken boven Afrika in de stemming
Bosanemonen bloeien al, sleutelbloemen bijna, en warempel, kijk, een eenbes
Padden worden overgezet en waar geen rabat meer is geeft de zonnedauw les*

*De zomer komt in het zicht, groot nieuws, er is een Franse aardkastanje gevonden
Kijk, een kleine ijsvogelvlinder zoekt een kamperfoelieplek voor zijn laatste eitjes
De herfst is aangeland en menig slakkensoort, naakt of met huis, doet snel een ronde*

*Houtsnippen wachten af, vliegen weg met veel kabaal, ach ieder zijn eigenaardigheidje
Net als je denkt, we hebben alles gehad, kruist een levendbarende hagedis ons pad
Ik staar naar mijn kompaan en vraag waar komt die plots vandaan, het is bijna winter*

*Jos van Ooijen,
juni 2021*

Het bos van de Maai raakt hier de Dommel aan • BERT VERVOORT

TWEE GEBIEDEN, ÉÉN NIEUWSBRIEF

Sinds bijna een jaar houden we u via de Geeldersnieuwsbrief op de hoogte van de landschappelijke ontwikkelingen in De Geelders. In het aangrenzende Dommeldal vinden soortgelijke ontwikkelingen plaats. En ook daar berichten we over, via de Dommeldalnieuwsbrieff. Vanaf september voegen we beide nieuwsbrieven samen tot één Brabants Goud in Het Groene Woud-nieuwsbrief. Daarmee houden we u op de hoogte van de voortgang van deze ARK-projecten in Het Groene Woud en belichten we de verschillende aspecten van de unieke natuur die hier te vinden is.

VRAGEN STAAT VRIJ!

Heeft u vragen, opmerkingen of suggesties? Mail ze naar ARK-projectleider Ger van den Oetelaar: ger.vandenoetelaar@ark.eu.

Deze nieuwsbrief is een initiatief van het Geeldersberaad, bestaande uit provincie Noord-Brabant, gemeente Sint-Michiëlsgestel, gemeente Boxtel, gemeente Meierijstad, Waterschap De Dommel, Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, Bosgroep-Zuid, de Marggraff Stichting, Harry Suilen en ARK Natuurontwikkeling. Inmiddels lezen meer dan 710 geïnteresseerden de nieuwsbrief De Geelders direct en wordt hij in vele netwerken verspreid. Wilt u deze nieuwsbrief ook ontvangen? U kunt zich aanmelden onder vermelding van 'Aanmelden nieuwsbrief De Geelders' via info@ark.eu. Wilt u zich afmelden? Dat kan eveneens via info@ark.eu onder vermelding van 'Afmelden nieuwsbrief De Geelders'.